

Analyse 'Overeenkomsten ONA&KNM met loopbaan en burgerschap van de entreeopleiding'

Nieuwkomers worden geacht mee te doen in de Nederlandse samenleving en hieraan een bijdrage te leveren. Zonder kennis van de Nederlandse maatschappij en arbeidsmarkt kunnen inburgeraars niet voldoen aan hun inburgeringsplicht. Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM) en Oriëntatie op de Nederlandse Arbeidsmarkt (ONA) zijn dan ook verplichte onderdelen van het inburgeringstraject. Het onderdeel KNM wordt afgesloten met een toets. ONA wordt afgerond met het inleveren van een portfolio en een eindgesprek. Daarnaast is het mogelijk om ONA af te ronden met een 64 uursverklaring¹ en een portfolio.

De meeste inburgeraars hebben de mogelijkheid om een opleiding of studie te volgen. Studenten die een opleiding op mbo-2-niveau of hoger volgen en deze succesvol afronden, hebben tevens voldaan aan de inburgeringsplicht. Dit geldt echter niet voor studenten die deelnemen aan een entreeopleiding. Zij zullen daarnaast het inburgeringsexamen moeten halen, inclusief de onderdelen KNM en ONA. Tijdens de entreeopleiding volgen zij echter ook de onderdelen burgerschap en loopbaan.

De vraag die voorligt is of (delen van) het onderdeel loopbaan en burgerschap van de entreeopleiding zodanig overeenkomt met KNM en ONA dat nieuwkomers die met succes een entreeopleiding hebben afgerond voor deze onderdelen kunnen worden vrijgesteld. Zodoende kan voorkomen worden dat inburgeraars vergelijkbare lessen en toetsen dubbel gaan afleggen.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft aan Regioplan gevraagd deze vraag aan de hand van een onderzoek te beantwoorden. Het onderzoek moet antwoord geven op twee hoofdvragen:

*In hoeverre komen de **eindtermen** en de **inhoud** van het onderwijs van KNM en ONA overeen met (delen van) loopbaan en burgerschap van de entreeopleiding?*

*Worden KNM en ONA op een vergelijkbare wijze **getoetst** als (delen van) loopbaan en burgerschap van de entreeopleiding?*

Er zijn in totaal 21 gesprekken gevoerd. Dit betreft allereerst gesprekken met acht mbo-scholen, waarvan er zes entreeonderwijs combineren met inburgering (in deze factsheet aangeduid als combinatieonderwijs) en twee alleen entreeonderwijs aanbieden. Daarnaast is met zeven aanbieders van inburgering (inclusief ONA en KNM) gesproken. Tot slot zijn zes gesprekken met landelijke experts op het gebied van entreeonderwijs en/of inburgering gevoerd. In bijlage 1 treft u een overzicht met de benaderde instellingen en respondenten aan. Naast de gevoerde gesprekken is een analyse van het Alfa College ten aanzien van de eindtermen geraadpleegd (Knol, 2015).

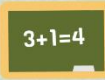
In de voorliggende factsheet vindt u de belangrijkste resultaten van onze inventarisatie.

---

¹ In deze verklaring staat dat de nieuwkomer 64 uur ONA-cursus gevolgd heeft.

Verschillende onderwijsvormen

Om inzichtelijk te krijgen in hoeverre er sprake is van een overlap in onderwijs en toetsing tussen enerzijds ONA en loopbaanbegeleiding en anderzijds KNM en burgerschap hebben wij gekeken naar drie verschillende vormen van onderwijs: regulier entreeonderwijs, combinatie-entreeonderwijs (entreeonderwijs gecombineerd met inburgering, ONA en KNM) en taalonderwijs bij aanbieders van inburgering waar ONA en KNM deel van uitmaken. Ter inleiding wordt in dit hoofdstuk inzichtelijk gemaakt wat globaal de verschillen zijn tussen deze onderwijsvormen.

Regulier entreeonderwijs	Inburgering	Combinatie-entreeonderwijs
<ul style="list-style-type: none"> entreevakken waaronder: <i>loopbaan en burgerschap</i> duur 1 jr. stage voltijd lesprogramma 	<ul style="list-style-type: none"> verplichte inburgeringsonderdelen waaronder: <i>ONA en KNM</i> duur: 1 tot 3 jr. enkele dagdelen per week les 	<ul style="list-style-type: none"> entree + inburgering = <i>loopbaan en burgerschap & ONA en KNM</i> duur 1,5-2 jr. soms minder stage
 <p>Doelgroep:</p> <ul style="list-style-type: none"> iedereen zonder diploma gem. instroomniveau: A2 vanaf 16 jr. 	 <p>Doelgroep:</p> <ul style="list-style-type: none"> iedereen met inburgeringsplicht gem. instroomniveau: A1 (ook A0 is welkom) vanaf 18 jr. 	 <p>Doelgroep:</p> <ul style="list-style-type: none"> iedereen met inburgeringsplicht met motivatie diploma te halen gem. instroomniveau A1
<p>bekwaamheidseisen docenten:</p> <p>Reguliere mbo-eisen</p>	<p>bekwaamheidseisen docenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> Blik-op-Werk-eisen: <ul style="list-style-type: none"> a. 80% van ONA docenten zijn ONA gecertificeerd b. 80% is NT2 gecertificeerd 	<p>bekwaamheidseisen docenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> Blik-op-Werk-eisen <ul style="list-style-type: none"> a. 80% ONA-docenten zijn ONA-gecertificeerd b. 80% is NT2-gecertificeerd reguliere mbo-eisen

Bij **entreeonderwijs** krijgen leerlingen reguliere entreevakken waaronder burgerschap en loopbaan-oriëntatie en begeleiding. Entreeonderwijs bereidt in principe in één jaar tijd voor om op uitstroom naar de arbeidsmarkt en instroom in een niveau 2 een mbo-opleiding te kunnen starten. Tijdens dit entreejaar kiezen deelnemers een uitstroomrichting zoals de horeca, zorg of bouw. Tijdens het volgen van een entreeopleiding (bol) kan een student jonger dan 30 studiefinanciering ontvangen. Scholen waar wel entreeonderwijs maar geen specifiek inburgeringsonderwijs wordt aangeboden, bieden vaak in de avonduren wel extra taallessen aan voor nieuwkomers.

Tijdens **inburgering** ontvangen deelnemers verplichte taalonderdelen (lezen, luisteren, schrijven en spreken), hier zijn ook de KNM lessen in geïntegreerd. Daarnaast is ONA een verplicht onderdeel. Een inburgeringstraject heeft geen vaste duur en is afhankelijk van het taalniveau, het zelfstandigheidsniveau waarop een deelnemer start en het aantal uren onderwijs per week.

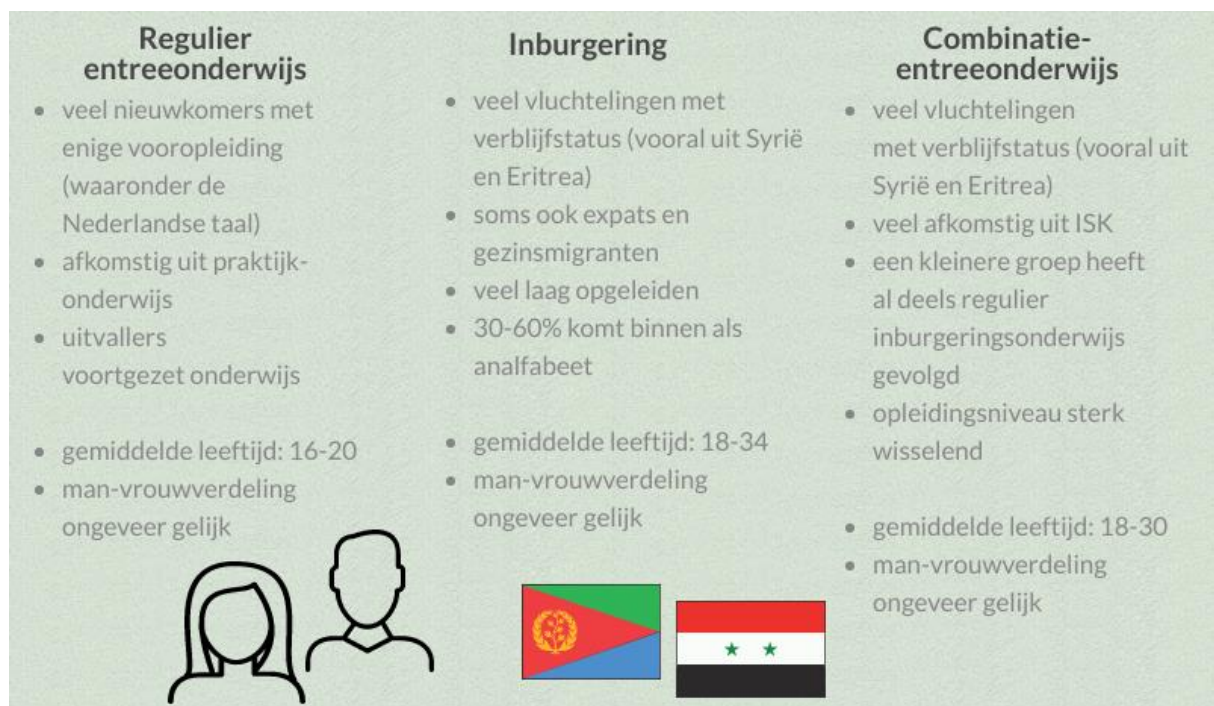
Bij **combinatie-entreeonderwijs** krijgen leerlingen zowel lessen ONA en KNM als burgerschap en loopbaanbegeleiding. In de praktijk wordt er bij enkele opleidingen voor gekozen om deze extra tijd te creëren door korter stage te lopen. In de meeste gevallen is het traject echter langer dan de reguliere entreeopleiding (1,5 tot 2 jaar) en bestaat het eerste half jaar tot jaar uit inburgering en het leren beheersen van de taal. Daarna volgt het entreedeel waarbij scholen 1000 uren entreeonderwijs bieden. Enkele mbo-scholen kiezen ervoor na dit voortraject nieuwkomers en deelnemers met een Nederlandse achtergrond samen te voegen in de reguliere entree.

Zowel bij **combinatie-entreeonderwijs** als bij aanbieders van **inburgering** wordt KNM- en taalonderwijs vaak als één geïntegreerd vak aangeboden. ONA wordt vrijwel overal juist wel als een aparte module of vak aangeboden. Uit de gesprekken komt naar voren dat deze keuze wordt gemaakt omdat voor ONA een relatief hoog taalniveau nodig is. Bij slechts twee aanbieders in dit onderzoek is er sprake van integraal onderwijs waarbij taal, ONA en KNM als één geheel pakket worden aangeboden.

Tot slot is er een opvallend verschil waar te nemen in het **startniveau in taalbeheersing** ten aanzien van de verschillende onderwijsvormen. Hoewel bij geen van de drie onderwijsvormen harde starteisen van kracht zijn, wordt bij regulier entreeonderwijs een A2-taalniveau geadviseerd. Voor combinatie-entreeonderwijs en inburgeringstrajecten geldt dit advies niet, omdat deze gericht zijn op een doelgroep met een lager taalniveau. Het is hierbij belangrijk te benoemen dat alle respondenten aangeven dat pas met KNM en ONA begonnen kan worden als deelnemers de taal voldoende beheersen. In de meeste gevallen wordt A2 als wenselijk niveau genoemd. Zowel bij combinatie-entreeonderwijs als inburgeringsaanbieders wordt dus veelal eerst aan de taal gewerkt voordat KNM en ONA aan bod komen. Bij een aantal aanbieders is A2 een harde eis voor het mogen volgen van ONA, maar in de meeste gevallen wordt op groepsniveau bepaald of een klas hier klaar voor is.

Groepsbeeld

Om een beeld te krijgen van de groep waar in dit onderzoek naar is gekeken is in de figuur hierna per onderwijsvorm inzichtelijk gemaakt welke deelnemers zich aanmelden bij de verschillende onderwijsvormen. De figuur is gebaseerd op de gevoerde gesprekken.

Binnen het regulier **entreeonderwijs** melden zich voornamelijk mensen aan die de middelbare school niet hebben afgemaakt of anderszins geen diploma hebben om mbo 2 te kunnen starten. Statushouders vormen volgens de respondenten een groot deel van de deelnemers van regulier entreeonderwijs. Deze groep heeft veelal in een eerder stadium inburgering met ONA en KNM afgesloten, volgt inburgering bij een andere aanbieder gelijktijdig met de entreeopleiding of is nog niet inburgeringsplichtig (bijvoorbeeld omdat zij onder de 18 jaar oud zijn).

De deelnemers die zich aanmelden voor **inburgering** zijn veelal vluchtelingen met een verblijfstatus. Ook gezinsmigranten die zich van buiten de EU/EER duurzaam in Nederland willen vestigen, zijn inburgeringsplichtig. Volgens de geïnterviewde aanbieders van inburgering is bij binnenkomst 30-60% van deze nieuwkomers analfabeet. Voordat zij aan een inburgeringstraject kunnen beginnen, volgt deze groep een alfabetiseringstraject. Gemiddeld genomen is het opleidingsniveau bij inburgerende vluchtelingen dan ook laag. De uitzondering zijn Syrische vluchtelingen, die gemiddeld genomen hoger opgeleid zijn. De meerderheid van de deelnemers is onder de 30 jaar, daarnaast is er ook een kleine groep tussen de 35 en 65 jaar oud. De deelnemers zijn voornamelijk afkomstig uit Syrië en Eritrea, maar komen ook uit andere landen zoals Irak, Iran, Algerije en Ghana.

Ook deelnemers van **combinatie-entreeonderwijs** zijn veelal vluchtelingen met een verblijfsstatus. In deze groep zitten relatief vaak leerlingen die vanuit de Internationale Schakelklas (ISK) zijn doorgestroomd. Een kleinere groep heeft daarnaast al een deel van het reguliere inburgeringstraject gevold. Het opleidingsniveau wisselt erg sterk. Daarnaast zijn in deze groep de deelnemers voornamelijk afkomstig uit Syrië en Eritrea.

Bij alle drie groepen deelnemers is er sprake van een min of meer gelijke verdeling tussen het aantal mannen en vrouwen.

Loopbaanbegeleiding en ONA

Om vast te kunnen stellen in hoeverre loopbaanbegeleiding en ONA met elkaar overeenkomen, gaan we in dit deel eerst in op de inhoud van het onderwijs en de eindtermen. Vervolgens bespreken we de toetsing en de overeenkomsten en verschillen tussen beide onderdelen.

Inhoud onderwijs & eindtermen

Loopbaan	ONA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Motievenreflectie 2. Kwaliteitenreflectie 3. Werkexploratie 4. Loopbaansturing 5. Netwerken	<ol style="list-style-type: none"> 1. Beroepenoriëntatie 2. Realistisch beroepsbeeld 3. Je eigenschappen kennen 4. Beroepskansen 5. Beroepscompetenties 6. Netwerk opbouwen 7. Werk vinden 8. Werkcultuur

Het onderdeel **loopbaanbegeleiding** is over het algemeen toegespitst op een uitstroomrichting van de entreeopleiding (zoals bouw, zorg of horeca) en aan de keuze tussen doorstroom naar niveau 2 of uitstroom naar werk. Passend bij deze uitstroomrichting en de daarbij horende kenmerken wordt aan loopbaanvaardigheden gewerkt. Landelijk bepaald maken entreeopleidingen gebruik van **vijf loopbaancompetenties**: motievenreflectie, kwaliteitenreflectie, werkexploratie, loopbaansturing en netwerken. Deze competenties worden tevens aangehouden als **eindtermen**. Wanneer loopbaanbegeleiding als voldoende wordt beoordeeld, worden leerlingen onder andere geacht om: te kunnen reflecteren op hun keuze voor een beroepsgroep, vaardigheden te beheersen om passend bij de uitstroomrichting te kunnen solliciteren, kennis te bezitten over eigen capaciteiten ten aanzien van het gekozen beroep, en zicht te hebben op de actuele situatie op de arbeidsmarkt en op de mobiliteit van de gekozen beroepsgroep.

Tijdens de lessen van loopbaanbegeleiding wordt meestal **geen gebruik gemaakt van een vaste lesmethode**, maar hebben docenten de (creatieve) vrijheid om onderwijs vorm te geven rond de genoemde competenties. Wel is er landelijk een breed scala aan materiaal ontworpen rond het ontwikkelen van deze competenties. In de regel is er sprake van wekelijks één uur klassikaal les en zijn er daarnaast enkele keren per jaar individuele mentorgesprekken. Daarnaast is loopbaanbegeleiding gericht op het monitoren van de studievoortgang. Waar nodig kan worden overgegaan tot extra ondersteuning. Hierbij kan gedacht worden aan aanvullende taallessen of huiswerkbegeleiding.

ONA draait bij iedere aanbieder van inburgering – zowel bij combinatie-entreeonderwijs als bij reguliere inburgering – om **acht resultaatkaarten**, die evenzoveel onderwerpen over de Nederlandse arbeidsmarkt behandelen. Het gaat dan om beroepenoriëntatie, realistisch beroepsbeeld, inzicht in kwaliteiten, beroepskansen, beroepscompetenties, netwerk opbouwen, werk vinden en werkcultuur. De onderwerpen en inhoud van deze kaarten zijn **vastgesteld door DUO** en zijn de basis voor een **verplicht portfolio** dat iedere inburgeraar dient in te leveren om te kunnen slagen voor de inburgering. Het beheersen van kennis en hebben van inzicht ten aanzien van deze acht onderwerpen zijn opgenomen als **eindtermen** van ONA.

ONA wordt in de meeste gevallen aangeboden als een aparte module of een apart vak. Tijdens de lessen zijn de resultaatkaarten leidend, waardoor vrije invulling van docenten beperkt is. Door de vaste kaders wordt ONA door de geïnterviewde partijen als een behoorlijk theoretische cursus omschreven. Naast klassikale lessen waar aan het portfolio gewerkt wordt, worden deelnemers verplicht om aantoonbaar 64 uur met de onderwerpen van de resultaatkaarten bezig te zijn geweest. Hoe scholen en aanbieders van inburgering hier vorm aan geven wisselt sterk, zie ook de volgende paragraaf. Hoeveel uur klassikaal aan ONA wordt besteed is ook erg wisselend. Waar bij **combinatie-entreeonderwijs** vaak gekozen wordt voor 1 à 2 lessen per week gedurende enkele maanden, bestaat bij aanbieders van **inburgering** geen duidelijke overeenkomst, behalve dan het moeten aantonen 64 uur met ONA onderwijs bezig te zijn geweest. Opvallend is dat zij sterk differentiëren aan de hand van het taalniveau van de deelnemers. ONA wordt naar zeggen van de respondenten moeilijk gevonden voor nieuwkomers die rond A2-niveau zitten.

Toetsing

Kijkend naar de **toetsing** en **inspanningsplicht** van beide vakken zijn er grote verschillen. Bij **loopbaanbegeleiding** wordt op sommige scholen met wekelijks af te vinken schriftelijke opdrachten gewerkt. Andere scholen maken bijvoorbeeld gebruik van verplichte stages, vrijwilligerswerk of het bezoeken van beroepenmarkten. Ook zijn er veel verschillende mogelijkheden gebleken voor toetsing. Er wordt soms gewerkt met een portfolio, maar in andere gevallen met presentaties, sollicitatieopdrachten en eindverslagen. Daarnaast varieert de aanwezigheidsplicht per onderwijsinstelling. Waar op sommige scholen leerlingen een minimum aantal uren aanwezig dienen te zijn, die bijvoorbeeld ook ingevuld kunnen worden met praktijkexcursies en dergelijke, zijn op andere scholen alle klassikale lessen verplicht.

Om **ONA** succesvol af te ronden zijn regels vastgesteld door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) waar iedere aanbieder zich aan dient te houden. Een belangrijk onderdeel van de toetsing van ONA is het portfolio. Om voor het portfolio te slagen hebben inburgeraars twee keuzes. Ten eerste kunnen zij ervoor kiezen het portfolio mondeling te verdedigen tijdens een **eindgesprek** bij DUO. Tijdens dit gesprek worden de ingevulde resultaatkaarten besproken, en dienen inburgeraars zelfstandig hun oriëntatieproces te kunnen reproduceren. Wanneer iemand niet slaagt, is er vier keer een herkansing mogelijk.

Daarnaast kunnen inburgeraars ervoor kiezen om door middel van een **64 urenregeling** aan te tonen dat zij naast het invullen van het portfolio minimaal 64 uur aan ONA-onderwijs hebben gevolgd. Dit laatste komt er in de meeste gevallen op neer dat een docent/aanbieder toeziet op deze investering en vervolgens aan DUO verklaart dat een leerling hieraan heeft voldaan. Er lijkt in de praktijk weinig te worden gekozen voor de mondelinge verdediging. Dit wordt door aanbieders van inburgering verklaard doordat een mondeling examen meer spanning op zou roepen dan het maken van een portfolio en het aftekenen van de 64 uur, zeker omdat veel nieuwkomers onzeker zijn over hun taalniveau. Enkele respondenten vinden echter dat een eindgesprek zeer waardevol kan zijn, en zij merken dat inburgeraars de voorbereiding op een eindgesprek serieuzer nemen dan het moeten voldoen aan de 64 urenverklaring.

Overlap loopbaanbegeleiding en ONA

Kijkend naar de eindtermen en de inhoud van het onderwijs is er inderdaad sprake van een grote overlap tussen loopbaan en ONA. Beide vakken richten zich op vergelijkbare competenties en het eigen maken van loopbaanvaardigheden. Daarnaast hebben ze als doel kennis te verbreden over de arbeidsmarkt en bewustwording te creëren van aanwezige en te ontwikkelen (beroeps)competenties.

Invulling 64 urenregeling ONA

Aanbieders zijn vrij om de 64 urenverklaring zelf in te richten en te verantwoorden. De 64 urenregeling wordt dan ook door verschillende aanbieders van ONA op verschillende manieren ingevuld. De meeste scholen laten activiteiten rond arbeidsmarkt-oriëntatie meetellen, zoals het bezoeken van beroeps-markten, praten bij een uitzendbureau of vrijwilligersorganisatie, of het volgen van workshops gericht op het vinden van werk. Het volgen van stages en vrijwilligerswerk wordt bij reguliere aanbieders van inburgering meestal niet meegeteld in de uren, terwijl dit bij het merendeel van de roc's wel het geval is.

Vooraf bij Entreeonderwijs waarin ONA simultaan aan loopbaan wordt aangeboden, zijn er weinig lessen voor ONA en lijkt het voornaamste doel (voor zowel studenten of voor de docenten) het halen van het portfolio.

“VluchtelingenWerk heeft op enkele locaties een samenwerking met de gemeente waarbij nieuwkomers hun portfolio presenteren aan klantmanagers als voorbereiding op hun mondelinge toets.”

Aanbieder van inburgering

Daarnaast wordt bij zowel loopbaan als ONA aan het eind verwacht dat een leerling sollicitatievaardigheden beheerst, zijn/haar beroepswensen inzichtelijk heeft en waar weet waar zijn/haar kansen liggen op de arbeidsmarkt.

Aanbieder van inburgering

Opvallende verschillen loopbaanbegeleiding en ONA²

Terwijl **ONA** vooral voorziet in kennis over de gehele Nederlandse arbeidsmarkt, is loopbaanbegeleiding voornamelijk gericht op loopbaan capaciteiten van de gekozen uitstroomrichting in de entreeopleiding. Daarnaast heeft ONA voornamelijk een **oriënterende functie** waarbij veel (theoretische) aandacht is voor verschillen tussen de Nederlandse arbeidsmarkt en de arbeidsmarkt van land van herkomst. Ook is ONA gericht op het ontwikkelen van een realistische blik op de eigen mogelijkheden op de Nederlandse arbeidsmarkt. **Loopbaanbegeleiding** lijkt een meer **voorbereidende functie** te hebben, waar de leerling wordt voorbereid op praktische zaken die typerend zijn voor het werkveld waar leerlingen voor hebben gekozen. Loopbaanbegeleiding is daarnaast met name gericht op de praktijk, in tegenstelling tot de theoretische inslag van ONA.

---

² We richten ons hier specifiek op de verschillen tussen loopbaanbegeleiding en ONA. Wij realiseren ons echter dat informatie over de Nederlandse arbeidsmarkt ook op andere plekken in de entreeopleiding aan bod komt (zoals in het vak beroepspraktijkvorming). Hier gaan we in het laatste onderdeel van de factsheet op in.

Burgerschap en KNM

Ook voor burgerschap en KNM willen we vaststellen in hoeverre beide onderdelen met elkaar overeenkomen. In deze paragraaf worden achtereenvolgens de inhoud van het onderwijs, de eindtermen, de toetsing en de overeenkomsten en verschillen tussen beide onderdelen besproken.

Inhoud onderwijs & eindtermen

Het vak **Burgerschap** is gestructureerd langs **vier dimensies**. De *politiek-juridische dimensie* biedt onder meer kennis en inzicht over het politieke landschap, maar ook het vormen van een eigen politieke visie. Onder de *economische dimensie* valt onder andere werknemerschap, de rol van de overheid ten aanzien van arbeid en omgaan met financiën in de persoonlijke situatie. De *sociaal-maatschappelijke dimensie* gaat bijvoorbeeld in op normen en waarden, grondrechten en plichten, en omgaan met diversiteit. De *dimensie 'vitaal'* ten slotte richt zich op zaken als gezondheid, voeding en beweging. Het vak biedt theoretische kennis en een directe link met de praktijk door middel van excursies. Daarnaast wordt er ook aandacht besteed aan het ontwikkelen van kritische denkvaardigheden. De **eindtermen** van burgerschap zijn gericht op het hebben van kennis van de Nederlandse maatschappij. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan meningsvorming ten aanzien van sociaal-maatschappelijke thema's.

De docenten gebruiken in de regel standaard lesmethoden zoals *NU burgerschap* van Noordhoff. Wel hebben zij ruimte om in te gaan op de actualiteit en om zelf opdrachten te verzinnen. Gemiddeld wordt burgerschap één lesuur per week gegeven. Naast klassikale lessen zeggen geïnterviewden dat er regelmatig excursies plaatsvinden om de link te leggen tussen kennis en praktijk (bijvoorbeeld naar de Tweede Kamer of naar een gemeente).

KNM bestaat uit **acht standaardthema's** over de Nederlandse samenleving waarover vragen gesteld zullen worden in het door **DUO** landelijk bepaalde KNM-examen. Dit betreft de thema's werk en inkomen, omgangsvormen/normen en waarden, wonen, gezondheidszorg, geschiedenis & geografie, instanties, staatsinrichting en onderwijs & opvoeding. Kennis over deze thema's wordt geacht behulpzaam te zijn bij het integreren in de volgende gebieden: op de arbeidsmarkt, in eigen leefomgeving, in contact met instanties en overheid en als burger in Nederland.

Uit de gesprekken ontstaat de indruk dat KNM (en daarmee ook het taal onderwijs) anders vormgegeven wordt bij inburgering dan bij combinatie-entreeonderwijs. Zo wordt bij combinatie-entree veelal één vaste lesmethode gebruikt voor KNM terwijl het merendeel van aanbieders van inburgering sterk differentieert binnen klassen wat betreft lesmethoden. Hierbij wordt afgestemd op

het taalniveau van individuele leerlingen. Docenten van combinatie-entreeonderwijs geven hierbij aan dat de gebruikte lesmethode voor KNM door een deel van de NT2 leerlingen als te lastig wordt ervaren. Daarnaast benoemen respondenten dat huiswerk opdrachten een deel uit maken van KNM bij inburgeringsonderwijs, terwijl dit minder het geval is bij de combinatie-entree.

Eindtermen van KNM zijn concreet geformuleerd: in staat zijn de stappen te kennen om werk te zoeken en in eigen onderhoud te voorzien; om kunnen gaan met Nederlandse omgangsvormen, waarden en normen; weg kennen naar huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en belangrijke instanties; de geschiedenis en staatsinrichting van Nederland kennen.

In verreweg de meeste gevallen is **KNM** geen aparte module of apart vak, maar **integraal onderdeel van de vier verplichte taal onderdelen van inburgering**: lezen, spreken, schrijven en luisteren. Terwijl aan de taal gewerkt wordt, wordt tegelijkertijd kennis opgedaan van de Nederlandse maatschappij. Respondenten benoemen dat KNM meestal aan bod komt vóórdat burgerschap onderwezen wordt. De reden hiervoor is dat leerlingen al een inburgeringstraject hebben gevolgd voordat zij aan een entreeopleiding begonnen of omdat het inburgeringsdeel bij gecombineerd onderwijs éérst aan bod komt.

Toetsing van burgerschap en KNM

Er zijn grote verschillen in de wijze waarop KNM en burgerschap getoetst worden. Bij **burgerschap** loopt de wijze van toetsing bijzonder uiteen en bestaan er geen landelijk bepaalde kaders. Slechts één benaderde mbo werkt met een schriftelijke eindtoets. Andere toetsingsmethoden zijn het samenstellen van portfolio's, het geven van presentaties en het gebruiken van stempelkaart waarmee aan het vak voldaan kan worden als alle opdrachten zijn afgestempeld. Ook is het wisselend per mbo hoeveel er op kennis en andere vaardigheden, zoals het onderbouwen van een mening over maatschappelijke thema's, getoetst wordt.

“Men kan creatief zijn in de toetsing differentiëren. Zo kunnen docenten onderdelen van KNM en ONA aan de toetsing van loopbaan of burgerschap toevoegen.”

Aanbieder van combinatie-entreeonderwijs

KNM wordt getoetst door middel van een landelijk examen gebaseerd op de eindtermen, vastgesteld door SZW. Het digitale examen bestaat uit een aantal multiplechoicevragen, waarbij rekening wordt gehouden met het taalniveau.

“Leerlingen klagen wel eens dat stof opnieuw aan bod komt, maar met een beetje doorvragen kom je er al snel achter dat weinig is blijven hangen. Herhaling over zulke belangrijke thema's is helemaal niet erg. Waar er sprake is van een overlap, zie ik dit niet als een probleem, maar als een waardevolle herhaling.”

Aanbieder van regulier entreeonderwijs

Overlap burgerschap en KNM

Burgerschap en KNM lijken op basis van de gevoerde gesprekken een grote overlap te hebben, zowel wat betreft de inhoud van het onderwijs als de eindtermen. Beide vakken hebben als doelstelling de kennis over de Nederlandse samenleving te vergroten. Overeenkomende **eindtermen** zijn het beheersen van kennis ten aanzien van democratie, Nederlandse politiek, overheid en gezondheidsstelsel, Nederlandse normen en waarden en Nederlandse wetgeving.

Opvallende verschillen burgerschap en KNM

Waar **KNM** een meer theoretische lading heeft en als doel heeft veel kennis over te brengen, is **burgerschap** meer op de praktijk gericht en heeft daarnaast als doel om leerlingen een eigen visie te laten ontwikkelen ten aanzien van maatschappelijke thema's. Het is opvallend dat bij enkele aanbieders van inburgering die geïnterviewd zijn **praktijkonderdelen**, zoals excursies naar buurthuizen of oefenen met zoeken naar een woning, deel uitmaken van het curriculum van KNM. Bij combinatie-entreeonderwijs is dit niet het geval. Bij deze onderwijsvorm komen dergelijke praktijkonderdelen aan bod bij burgerschap. Tot slot komen niet alle thema's die bij KNM aan bod komen, ook aan bod bij burgerschap. Hierbij gaat het volgens de respondenten om onderdelen als de Nederlandse geschiedenis, kennis over opvoeding en het wegwijs worden in Nederlandse instanties³.

Onderstaande figuur voorziet in een samenvatting van verschillen en overeenkomsten tussen burgerschap en KNM, zoals genoemd door de respondenten. Hierbij is het belangrijk te realiseren dat KNM in de meeste gevallen deel uitmaakt van taalonderwijs. Dit maakt het lastig te onderscheiden welke onderdelen, zoals bijvoorbeeld het huiswerk, bij KNM horen en welke bij de verplichte taalonderdelen van inburgering.

Burgerschap	KNM op het mbo	KNM bij aanbieders inburgering
Focus op inhoudelijke theoretische kennis over maatschappelijke thema's + leren vormen van mening over maatschappelijke thema's	Focus op inhoudelijke theoretische kennis over maatschappelijke thema's Vaak geïntegreerd in taalonderwijs van inburgering, soms een losstaand vak	Focus op inhoudelijke theoretische kennis over maatschappelijke thema's Meestal geïntegreerd in taalonderwijs van inburgering, geen losstaand vak
Genoemde lesmethoden: Nu Burgerschap en Kies1 Burgerschap Excursies en praktijkopdrachten Weinig/geen huiswerk Standaardmethoden met eigen ruimte voor docenten om in te spelen op actuele thema's Weinig differentiatie	Genoemde lesmethoden: Taal compleet, Wegwijzer, Welkom in Nederland Vaak geen praktijkonderdelen (deze komen aan bod bij burgerschap) Weinig/geen huiswerk Docenten differentiëren weinig in de gebruikte lesmethoden	Genoemde lesmethoden: Taal compleet, Bagage, Kleurrijk, Kijk op Nederland, Welkom in Nederland, Delftse methode, veel eigen gemaakt materiaal Praktijkopdrachten soms onderdeel van curriculum Wekelijks huiswerk Sterke differentiatie door lesmethoden op taalniveau aan te laten sluiten
Reguliere mbo-klasgrootte Frequentie: 1 lesuur per week Toetsing: divers	Reguliere mbo-klasgrootte Frequentie: 90 min. - 1 dagdeel per week integraal taalonderwijs Toetsing: landelijke DUO-toets	Groepsgrootte sterk wisselend per aanbieder Frequentie: afhankelijk van taalniveau Toetsing: landelijke DUO-toets en veel oefentoetsen

³ We bespreken hier specifiek de verschillen tussen burgerschap en KNM. De genoemde onderdelen kunnen overigens wel in andere onderdelen van de entreeopleiding aan bod komen.

Good practice: samenvoegen van KNM en ONA met loopbaan en burgerschap

Upgrade biedt zowel inburgering als combinatie-entreeonderwijs aan en heeft het afgelopen schooljaar een experiment uitgevoerd. Naar aanleiding van de waargenomen overlap tussen de vakken in kwestie heeft de inburgeringscoördinator de opdracht gegeven om **KNM te integreren in het vak burgerschap** en **ONA te integreren in het vak loopbaanbegeleiding**. Dit betekent in de praktijk dat inburgeraars van de reguliere inburgering en van de combinatie-entreeonderwijs samen in één klas loopbaan en burgerschap volgen. In de lessen wordt gebruikgemaakt van vergelijkbaar lesmateriaal als bij andere onderwijsaanbieders. Wel is er sprake van een gecombineerde vorm, zodat alle onderwerpen van alle vakken worden behandeld. Om aan de eisen te kunnen voldoen, is het portfolio met de acht resultaatkaarten een standaardonderdeel van de toetsing van loopbaanbegeleiding. Daarnaast is het halen van de KNM-toets standaard onderdeel van het slagen voor burgerschap. Upgrade kijkt na dit jaar tevreden terug. Op een enkeling na zijn alle leerlingen geslaagd en is combinatie-entreeleerlingen veel tijd bespaard. Leerlingen van inburgering hebben echter, zeker voor ONA, uitzonderlijk veel meer uren besteed dan de verplichte 64 uur. Door de toevoeging van de loopbaancompetities en de standaarddimensies van burgerschap meent de initiatiefneemster van Upgrade echter dat ONA- en KNM-thema's veel beter beklijven en goed toegepast kunnen worden in de praktijk. Komend jaar start Upgrade een vernieuwde versie van deze geïntegreerde lesvariant door intensievere samenwerking met de gemeente Ede. Dit houdt in dat Upgrade in samenwerking met de gemeente een volledig nieuw lesprogramma heeft geschreven. Ook zijn gemeentelijke loopbaancoaches en tolken actief betrokken bij het studiejaar.

Mogelijkheden voor KNM en ONA in de toekomst

Samenvattend schetsen de gevoerde gesprekken het beeld dat er inderdaad een grote inhoudelijke overlap is tussen KNM en burgerschap evenals tussen ONA en loopbaanbegeleiding. Teruggrijpend op de gestelde onderzoeksvragen vallen enkele zaken op. We bespreken hieronder eerst de eindtermen van KNM, ONA, loopbaan en burgerschap. Vervolgens gaan we in op de inhoud en de toetsing van deze onderdelen.

In de onderstaande figuur zijn de **eindtermen** gerubriceerd en weergegeven per onderdeel.

Globale weergave eindtermen	
Eindtermen loopbaan	Eindtermen ONA
<ul style="list-style-type: none"> • Motieven inzichtelijk hebben ten aanzien van een keuze voor een bepaalde beroepsgroep • Vaardigheden beheersen om passend bij uitstroomrichting te kunnen solliciteren • Kennis van eigen capaciteiten hebben ten aanzien van gekozen beroep • Inzicht over de actuele situatie op de arbeidsmarkt en mobiliteit van de beroepsgroep • Het creëren van een professioneel netwerk en weten hoe deze te onderhouden in beroepsgroep	<ul style="list-style-type: none"> • Weten welk beroep passend is bij aanwezige vaardigheden in Nederland • Inzicht in eigen competenties en valkuilen hebben • Weten waar kansen liggen in de actuele arbeidsmarktsituatie • Weten welke opleiding past bij deelnemer • Weten hoe een netwerk opgebouwd en gebruikt kan worden • Weten hoe werk gezocht kan worden en hoe men dient te solliciteren in Nederland • Kennen van de verschillen tussen Nederlandse werkcultuur en werkcultuur in land van herkomst
Eindtermen burgerschap	Eindtermen KNM
<ul style="list-style-type: none"> • Inzicht hebben in democratie, rechtsstaat, politiek, EU • Inzicht hebben in de rol van de overheid, Nederlandse bedrijfscultuur, kunnen budgetteren (financiële zelfredzaamheid) en kennis hebben van duurzame consumptie • Inzicht hebben in grondrechten, plichten en invloed van professionele en sociale netwerken, sociale omgangsvormen, verschillende culturen, ethisch en integer handelen • Inzicht hebben in gezonde leefwijze, gezondheidsrisico's	<ul style="list-style-type: none"> • In staat zijn de stappen te kennen om werk te zoeken en in eigen onderhoud te voorzien • Om kunnen gaan met Nederlandse omgangsvormen, waarden en normen • Weg kennen naar huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en belangrijke instanties • De geschiedenis en staatsinrichting van Nederland kennen

Uit de figuur blijkt dat er veel overlap bestaat in de eindtermen. De eindtermen van zowel loopbaan als ONA bevatten kennis over de arbeidsmarkt, kennis over een netwerk en inzicht in de eigen competenties. Verder blijkt dat bij zowel burgerschap als KNM de eindtermen gericht zijn op de inrichting van de Nederlandse samenleving (rechtsstaat, overheid). Er zijn echter ook verschillen aan te geven. Uit de gevoerde gesprekken ontstaat de indruk dat de eindtermen van loopbaan in belangrijke mate gefocust zijn op de gekozen richting binnen de entree, terwijl de eindtermen van ONA arbeidsmarktbreed worden uitgewerkt. Daarnaast is KNM met name gericht op het overbrengen van kennis, waar bij burgerschap het creëren van inzicht centraal staat.

Kijkend naar de **inhoud** zien we enerzijds dat er sprake is van veel geïnvesteerde tijd in vergelijkbare onderwerpen. Anderzijds wordt geschetst dat er (speciaal voor nieuwkomers) onderwerpen aan bod komen bij ONA en KNM, waarvoor geen aandacht is bij burgerschap en loopbaanbegeleiding. Hierbij kan voor KNM gedacht worden aan de geschiedenis van Nederland en het wegwijs worden bij Nederlandse instanties. Voor ONA betreft het met name de verschillen tussen de arbeidsmarkt van het land van herkomst en in Nederland. Hier kan overigens aan worden toegevoegd dat deze thema's wel in een ander onderdeel van de entreeopleiding aan bod kunnen komen, namelijk in het verplichte vak beroepspraktijkvorming (BPV).

Wat betreft de **toetsing** is er sprake van veel diversiteit. ONA en KNM worden getoetst aan de hand van door SZW vastgestelde eindtermen, en zijn daarmee gebonden aan wettelijke richtlijnen voor toetsing. Bij KNM worden de eindtermen getoetst in een centraal digitaal examen. Voor ONA dienen inburgeraars een portfolio op te stellen en te voldoen aan de 64 uursnorm. Overigens zijn aanbieders vrij deze 64 uur zelf in te richten en te verantwoorden. Uit de gesprekken met onderwijsinstellingen en experts blijkt bovendien dat verplichte toetsingskaders van ONA bovendien een belangrijke stempel drukken op de inhoud van de lessen. Dit is bij KNM beduidend minder het geval. In het kader van de entree zien we een andere opzet wat betreft het toetsen. Loopbaan en burgerschap zijn voor de toetsing namelijk in mindere mate gebonden aan wettelijke richtlijnen, er is dan ook geen eenduidige lijn in de toetsing van deze onderdelen te herkennen.

Twee denkrichtingen

Bovenstaande geeft aanleiding om twee denkrichtingen te verkennen voor de inrichting van KNM en ONA in de nabije toekomst:

- ❖ het behouden van de huidige situatie waarbij er sprake is van vier losstaande vakken;
- ❖ het vrijstellen van ONA en KNM bij het behalen van een entreediploma (waarmee ook loopbaanbegeleiding en burgerschap afgerond zijn).

Wanneer gekozen zou worden voor het behouden van de **huidige situatie** blijft bestaan dat er veel herhaling is in onderwerpen. Het belangrijkste voordeel van het gescheiden houden van de vakken is dat door deze herhaling het goed bekijken en toepasbaar maken van de informatie een maximale kans krijgt. Bij KNM en ONA lijkt er bovendien meer gedifferentieerd te worden door de inhoud van de lessen aan te laten sluiten op het taalniveau van de leerlingen. Dit komt ten goede aan de beheersing van de Nederlandse taal. Andere respondenten benadrukken echter de in hun ogen nutteloze herhalingen van onderwerpen. Dit zorgt voor demotivatie bij de deelnemers, en kan veel tijd en geld kosten. Bovendien blijkt er weinig kennis aanwezig onder docenten over elkaars vakken, wat de indruk wekt dat er op de huidige wijze onvoldoende aansluiting is tussen de vakken en hun overlap.

Door nieuwkomers een **vrijstelling te bieden voor ONA en/of KNM** wordt een groot deel van de aanwezige overlap weggenomen. Specifiek naar **ONA** kijkend kan beargumenteerd worden dat de aandacht die bij ONA besteed wordt aan beroepskeuze weinig relevant is voor leerlingen die al een keuze hebben gemaakt voor de entreeopleiding. ONA wordt daarbij vrijwel overal als losse module aangeboden, waardoor een vrijstelling gemakkelijker gerealiseerd kan worden. Daartegenover kan als nadeel staan dat juist de oriënterende onderdelen van ONA, die zouden ontbreken bij een vrijstelling, een meer solide basiskennis bieden wanneer een nieuwkomer een andere richting in wil slaan. In de praktijk blijkt echter dat studenten in een entreeopleiding tijdens de intake goede begeleiding ontvangen bij hun studiekeuze, en zij ook individueel begeleid worden wanneer zij van

uitstroomrichting willen veranderen. De waardevolle oriënterende onderdelen van ONA worden daarmee ondervangen in de begeleiding tijdens de entree.

Omdat **KNM** en taalonderwijs in de inburgering geïntegreerd worden aangeboden, is vrijstelling van KNM-lessen praktisch gezien niet haalbaar. De vrijstelling zal daarom alleen gelden voor het examen van KNM. Nieuwkomers zullen dus, ook na vrijstelling, in het kader van de inburgering de thema's van KNM krijgen aangeboden. De herhaling van delen van KNM en burgerschap blijft daardoor bestaan. Burgerschap kan hierbij gezien worden als zowel een verbreding als een verdieping van de thema's die aan bod komen tijdens KNM. Enkele respondenten noemen hierbij echter het risico dat de onderwerpen van KNM (die niet aan bod komen bij burgerschap) mogelijk minder goed beklijven omdat de nieuwkomers hierop niet getoetst worden.

In het onderstaande schema vatten we de kansen en de risico's van de twee genoemde scenario's samen.

Geen vrijstelling KNM & ONA bij afronden entreeopleiding

Kansen		Risico's
<ul style="list-style-type: none"> Meer zekerheid dat nieuwkomers voldoende kennis tot zich nemen door landelijk vastgestelde toetsingseisen Meer zekerheid dat kennis beklijft door herhaling van een breed aantal thema's 		<ul style="list-style-type: none"> Overlap van eindtermen en inhoud van onderwijs Blijven bestaan van twee eilanden van kennis die onvoldoende op elkaar zijn afgestemd Demotivatie van leerlingen door herhaling Dubbele kosten

Vrijstelling KNM & ONA bij afronden entreeopleiding.

Kansen		Risico's
<ul style="list-style-type: none"> Overlap eindtermen en inhoud verdwijnt Vrijstelling ONA-onderwijs is makkelijk te realiseren doordat het een losse module is Vrijstelling van ONA en examinering van KNM bespaart nieuwkomers veel studietijd Vrijstelling levert kostenbesparing op Nieuwkomers worden beloond voor volgen van beroepsopleiding Thema's KNM komen alsnog aan bod binnen taalonderwijs van de inburgering Thema's ONA kunnen ondervangen worden in individuele mentorgesprekken 		<ul style="list-style-type: none"> KNM-thema's die enkel aan bod komen tijdens de inburgering en niet tijdens burgerschap beklijven mogelijk minder goed wanneer deze niet getoetst worden Ontbreken landelijk centrale toetsing t.a.v. ONA- en KNM-kennis

Alles bij elkaar genomen kunnen we stellen dat het eerste scenario blijvende risico's vertoont. Wanneer de huidige situatie in stand blijft (geen vrijstelling voor ONA en KNM bij afronden van de entreeopleiding), blijft de overlap tussen de onderdelen namelijk bestaan. Dit kost deelnemers veel extra tijd en geld. Dit zou pleiten voor het tweede scenario: vrijstelling van ONA en KNM bij het afronden van burgerschap en loopbaan.

Respondenten geven aan dat het bij een vrijstelling belangrijk is rekening te houden met onderdelen van KNM en ONA die relevant zijn voor nieuwkomers (zoals kennis over de gezondheidszorg en het verschil tussen de Nederlandse werkcultuur en die in het land van herkomst). De KNM-lesstof zal, zoals hierboven geschetst, echter via taalonderwijs blijven bestaan. Daarnaast blijkt in de praktijk dat bepaalde elementen van ONA behandeld worden tijdens de individuele mentorgesprekken die deel uitmaken van de entree. Op deze manier blijven de waardevolle elementen dus (ook na vrijstelling) grotendeels geborgd.

Dit gezegd hebbende, dienen er wel een aantal aandachtspunten in acht worden genomen na het vrijstellen van KNM en ONA. Het is namelijk belangrijk dat er goed bekeken wordt dat alle waardevolle elementen van KNM en ONA behouden blijven. Docenten en begeleiders van de entreeopleiding dienen ervoor te waken dat deze elementen onderdeel uitmaken van het programma (bijvoorbeeld tijdens burgerschap en tijdens de individuele begeleiding).

Tot slot kan nog worden opgemerkt dat de vrijstelling van KNM en ONA alleen relevant is wanneer entree en inburgering gelijktijdig worden aangeboden. In deze situatie is de overlap het meest zichtbaar en hinderlijk voor de deelnemer. Er zijn echter ook nieuwkomers die eerst inburgering afronden, en vervolgens de keuze maken voor een entreeopleiding. In deze situatie is de vrijstelling voor KNM en ONA niet relevant, en blijven deze onderdelen apart van de entreeopleiding bestaan.